

Н.М. ФОНТАНА¹, М.В. ПАСАЙЛЮК², О.О. ПОГРІБНИЙ²

¹Department of Native American Studies, University of California, Davis, Davis, CA, USA

²Національний природний парк "Гуцульщина", Косів, Івано-Франківська обл., 78600, Україна

РОСЛИНИ У ЖИТТІ ГУЦУЛІВ

Фонтана Н.М., Пасайлюк М.В., Погрібний О.О. **Рослини у житті гуцулів.** – Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України. – 2023. – №1 (8). – С. 26–43.

У статті подана інформація про рослини, які відіграють важливу економічно-соціальну, історико-культурну, медико-біологічну та/чи побутово-обрядову роль у житті жителів Гуцульщини (Верховинський та Косівський райони). Окрім переліку рослин відмічені їх місцеві назви, специфіка застосування у різних сферах життєдіяльності. Також, якщо це характерно для виду, подані цікаві відомості науково-популярного характеру та інші особливості. Ідея дослідження належить американці з українським корінням Ніні Фонтані, яка прагне зберегти унікальну інформацію про роль рослин у житті гуцулів. Матеріал зібраний на основі особистого та родинного досвіду авторів дослідження, опитування старожилів та жителів Верховинського та Косівського районів щодо ролі рослин у їх житті, у житті їх предків, згадок про колишнє практичне чи сакральне використання певних видів рослин тощо. Автори також опрацювали історико-етнографічну літературу, присвячену даному питанню, як давню, так і сучасну. Для ідентифікації дикорослих рослин (встановлення тотожності між науковою та місцевою назвою) проведені наукові експедиції, визначені місцезростання певних видів рослин, звірені гербарні зразки. Окрім дикорослих рослин описані також деякі сільськогосподарські культивовані види, які в процесі опитування згадані як такі, що мають не тільки харчове, але й сакральне значення. Наведено також відомості про окремі декоративні види, які гуцули вирощують на грядках чи використовують/використовували для прикрашання осель в якості вазонів. Висвітлена інформація подана для збереження традиційних екологічних знань про рослини.

Ключові слова: традиційні екологічні знання, Косівщина, Верховинщина, старожили.

Fontana N.M., Pasailiuk M.V., Pohribnyi O.O. **Plants in the life of hutsuls.**

The article provides information about plants that play an economic-social, historical-cultural, medical-biological and/or household-ritual role in the lives of the residents of Hutsul region (Verkhovynskyi and Kosivskyi districts). In addition to the list of plants, their local names, specifics of use in various spheres of life are noted. Also, if it is characteristic of the species, interesting information of a popular scientific nature and other features are provided. The idea of the research belongs to Nina Fontana, an American with Ukrainian roots, who seeks to preserve unique information about the role of plants in the life of the Hutsuls. The research was conducted by the CBPAR method, which ensures the use of various methods of obtaining information: structured private conversations with respondents - residents of the Hutsul region; research of historical and local history literature of the interwar (World War I and II) and pre-war (until 1914) period; carrying out research trips to identify and confirm the habitat of species collected during surveys by respondents and indicated in literary sources. Research by the CBPAR method was conducted in August-December 2017, field research in 2017-2019. In order to understand the scale and depth of regional TECs, respondents were asked questions about the role of plants in their lives, which parts/fragments of plants and which species are suitable for use and with which area, local (Hutsul and/or folk names) of plants, the specifics of the use of plants in certain rites, where the mentioned species grow, what methods the respondents consider suitable for collecting and harvesting plants, etc. The material was collected too on

the basis of the personal and family experience of the authors of the study, surveys of old-timers and residents of the Verkhovyna and Kosiv districts regarding the role of plants in their lives, in the lives of their ancestors, references to the former practical or sacred use of certain types of plants, etc. The authors also studied the historical and ethnographic literature devoted to this issue, both ancient and modern. For the identification of wild plants (establishing the identity between the scientific and the local name), scientific expeditions were conducted, the habitats of certain plant species were determined, and herbarium samples were verified. In addition to wild plants, some agricultural cultivated species are also described, which during the survey were mentioned as having not only food, but also sacred importance. Information is also provided on certain decorative species that Hutsuls grow on flower beds or use/used to decorate homes as flower pots. The highlighted information is provided to preserve traditional ecological knowledge about plants.

Key words: traditional ecological knowledge, Kosiv region, Verkhovyna region, old-timers.

Вступ

Війна, яку росія вже не перший рік веде проти України, масштабне вторгнення 2022 року змінили нас, спонукали дбайливіше ставитися до сімейних, родинних традицій, цінувати кожну мить життя, леліяти нашу незалежність, робити все заради Перемоги, як ніколи усвідомити свою любов до Батьківщини. Часто цінувати те, що в нас є, ми починаємо саме через загрозу втратити. Це твердження однаковою мірою стосується і людей, які живуть на Сході нашої України, так і на Заході. На жаль, відчути весь наш західний колорит більшості східнякам довелося тепер, у нелегкий для кожного українця час. І саме тепер, як ніколи, постає питання збереження наших гуцульських знань, традицій, вірувань та звичаїв, щоб вони не були забуті, поглинуті або асимільованими іншими, не гуцульськими течіями та модою.

В цій статті ми подаємо перелік рослин, які, в результаті багаторічних досліджень, були описані як такі, що мають важливе історико-культурне, соціально-економічне, медико-біологічне чи побутово-обрядове значення для гуцулів.

Необхідність збереження таких знань очевидна, адже відходять люди, для яких використання рослин та знання про них були невід'ємною частиною повсякденного життя. Не кожен вже із народжених у 60-70 рр. має такий багаж знань, не кажучи вже про ще молодших жителів Гуцульщини.

Дослідження рослин та їх ролі в житті гуцулів ініційовані та проведені Nina Fontana – американкою, що має українсько-італійське коріння, і яка настільки захоплена красою та величчю Карпат, що присвятила їх вивченню свою дисертаційну роботу. Співавтори дослідження – к.б.н. Марія Пасайлюк та к.с.-г.н. Олег Погрібний, корінні жителі Косівщини, які доповнили роботу даними, які ґрунтуються на їх особистому та родинному досвіді використання рослин у повсякденному житті.

Задум проведення досліджень полягав у збереженні знань про використання рослин в житті гуцулів, так званих Традиційних екологічних знань (ТЕК). ТЕК – це динамічна емпірична база знань, отримана завдяки осмисленій передачі знань із покоління у покоління. ТЕК є основою стійкості спільнот (Molnár et al., 2008; Berkes, 2012). ТЕК в давнину, і тепер допомагають гуцульським спільнотам виживати, що особливо актуально в контексті кліматичних змін, адже зміна температури повітря провокує поступову зміну видового складу рослин певної території, чисельності їх локалітетів, що загрожує не тільки зникненню певних видів, але й цілого пласту знань, пов'язаних із їх застосуванням. Певні дослідження вказують також на дзеркально-протилежний ефект кліматичних змін: втрата видового різноманіття веде до зникнення і самого етносу, що мешкав на певній території (мається на увазі не фізичне знищення, а втрата самоідентифікації). Світовий досвід говорить про те, що близько 85% біорізноманіття, що залишилося у світі, існує та контролюється його використання саме завдяки проживанню у цій місцевості корінних народів, хоча вони складають лише п'ять відсотків населення світу (Hoffman et al., 2021).

Зміна клімату створює проблеми громадам із доступом до земних, водних та природних ресурсів, які є критично важливими для отримання засобів до існування та їх виживання на цих територіях (Ford et al., 2020). Ці зміни визначають регіональний рівень загрози продовольчому суверенітету, що виводить громади із стану екологічної рівноваги. В часи змін існує найбільше загроз втратити базових знань у первісному їх вигляді, адже застосування цих знань, за умови відсутності видів зводиться до нуля.

Тому "консервація" цих знань у вигляді статті, їх популяризація та доступний формат для використання є важливим способом

збереження нашого, гуцульського.

Мета роботи: дослідити та визначити рослини, які становлять/становили для гуцулів Косівщини та Верховинщини важливе історико-культурне, соціально-економічне, медико-біологічне, побутово-обрядове значення.

Матеріали та методика дослідження

Збір даних про використання рослин у житті гуцулів.

Дослідження ініційовані Ніною Фонтаною (США, Каліфорнійський університет) та проведені СВРАР методом (Ballard, Belsky, 2010). СВРАР метод передбачає використання різних способів отримання інформації: а) структуровані приватні бесіди із респондентами – жителями Гуцульщини; б) дослідження історико-краєзнавчої літератури міжвоєнного (I та II Світові війни) та довоєнного (до 1914 р.) періоду (Falkowski, 1938; Fischer, 1939); в) проведені дослідницькі поїздки з метою ідентифікації та підтвердження місцезростання видів, згаданих під час опитувань респондентами, та зазначених у літературних джерелах. Також інформація щодо "наявності-відсутності" виду, перевірена завдяки вивченню видового складу рослинності на основі Літописів природи НПП "Гуцульщина" та НПП "Верховинський". Окрім цього, у статті представлені дані, які ґрунтуються на особистому та родинному досвіді використання рослин у повсякденному житті гуцулів – Марії Пасайлюк та Олега Погрібного.

Збір даних про економічну цінність рослин у житті гуцулів.

Дослідження економічної ролі рослин у сучасному житті гуцулів вивчали, ґрунтуючись на порівнянні вартості різних видів рослин на ринках, пропозиції продажу рослин та попит на них на різних майданчиках рекламних оголошень.

Період проведення досліджень.

Дослідження СВРАР методом були проведені у серпні-грудні 2017 р., польові дослідження у 2017–2019 рр. (Höft та ін., 1999; Мартін, 2004).

Територія проведення досліджень.

Опитані були жителі восьми сіл, що розташовані поблизу НПП "Верховинський" та НПП "Гуцульщина".

Респонденти дослідження.

Ніна Фонтана провела особисті інтерв'ю з 40 жителями Гуцульщини (серед них сільські старости, працівники нацпарків, представники громад, які визнані у приватних розмовах як носії знань подібного характеру). Всі

респонденти старші 18 років (вікова категорія 25–93 рр.), середній вік 53 роки, кожне інтерв'ювання тривало від 30 хв до 4 год. Статеве співвідношення опитаних – 43% чоловіків, 57% жінок. Для чистоти експерименту, з кожним із опитаних учасників проводили повторну дослідницьку розмову (у 2017 та 2018 рр.).

Специфіка питань до респондентів.

Щоб зрозуміти масштаб і глибину регіональних ТЕК, респондентам поставили питання про роль рослин у їх житті, які саме частини/фрагменти рослини і яких видів придатні для використання і з якою метою, місцеві назви рослин, специфіка використання рослин в певних обрядах, де ростуть ці види, які способи респонденти вважають придатними для їх збору та заготівлі тощо.

Видова ідентифікація рослин назв рослин відповідно до біноміальної номенклатури.

Для того, щоб переконатися про яку саме рослину іде мова (тотожність місцевої назви із науковою біноміальною номенклатурою) респондентам були представлені фото рослин, у супроводі респондентів були проведені деякі експедиційні дослідження, або ж експонати знайдені в результаті експедиційних досліджень чи гербарні зразки НПП "Гуцульщина" демонстрували опитаним.

Огляд літератури.

Ніна Фонтана та Марія Пасайлюк провели огляд етнографічної літератури міжвоєнного періоду (англійською та польською мовами), порівнюючи отримані в ході дослідження відомості із назвами рослин та їх використанням, що трапляється в літературі того часу (Falkowski, 1938; Fischer, 1939). Ніна Фонтана також опрацювала сучасні дані стосовно цих напрямів (Sđukand, Pieroni, 2016; Pieroni, Sđukand, 2017; Mattalia et al., 2020; Stryamets et al., 2022). Для розуміння специфіки процесу ідентифікації видів у природних умовах, особливостей збору рослин, Ніна Фонтана у супроводі місцевих жителів відвідувала Чорногору та територію НПП "Гуцульщина".

Результати дослідження та їх обговорення

Завдяки дослідженню відслідковується залежність між "гуцульським" стилем життя громади та знаннями про традиційні екологічні знання, вимальовується синергійний соціальний, економічний та екокультурний вплив видового складу рослин на життя, побут, звичаї та вірування гуцулів.

У рамках дослідження було встановлено, що із всього видового багатства рослин, які ростуть на території Гуцульщини, 108 видів (включаючи рослини, гриби та лишайники)

із 79 родів та 48 родин так чи інакше були згадані респондентами як види, яким притаманне практичне харчове чи медичне застосування, або ж види відмічені як такі, що використовувалися чи використовуються в обрядах. Згідно з нашими спостереженнями, старше покоління частіше краще та повніше знає видовий склад рослин і їх застосування, ніж молодші респонденти. Тобто масштабна передача традиційних екологічних знань гуцулів від покоління до покоління опинилася під загрозою через різні на це причини.

Серед сформованого нами переліку рослин 30,8% – це рослини, що мають лікувально-медичне застосування, 30,6% становлять харчовий інтерес. На жаль, зміна клімату, незаконне збирання рослин, вирубування лісів, зниження рівня ґрунтових вод, негативно впливають на стан та чисельність популяцій взятих до уваги рослин, що було відмічено респондентами. Тому питання збереження і самих місць зростання рослин, і знань про них є надзвичайно актуальним завданням.

Особливо посилюється інтерес до ТЕК тепер, після повномасштабного російського вторгнення. Знання, що передаються від покоління до покоління, способи застосування, самі назви рослин є тим стержнем, опорою, яка вирізняє багатий внутрішній світ гуцулів. Завдяки цим знанням попередні покоління змогли пережити світові війни, нестачу продовольства, зміни кордонів, колонізацію, змогли відстояти свій гуцульський світогляд, не розчинитися на задвірках історії. Будь-

яка трансформація екосистем знаходила своє відображення у трансформації наших екоснань та допомагала вижити як окремій родині, так і гуцульському етносу в цілому.

Зважаючи на той факт, що учасники були опитані американкою з українським корінням, а відповіді були отримані українською з гуцульським діалектом, перший автор цього дослідження відзначила, яку вагому роль відіграє мова для збереження традицій, навичок, самоідентичності. Саме мова є важливою частиною пам'яті народу. Формування та збереження знань, культурних самобутніх цінностей, знань, образів і світогляду є можливими завдяки мові (Сімпсон, 2008). Мова без її носія – мертва, як і мертва держава, що послуговувалася цією мовою. Саме носій мови зможе передати знання своїм дітям, нащадкам, які продовжуватимуть славетний гуцульський рід.

Вивчаючи рослини, які були важливими для гуцулів, впадає в очі той факт, що для деяких із них назви мають прив'язку до історичних подій. Наприклад, татарське зілля: не зважаючи на те, що історія татарських набігів у далекому минулому, її ботанічні "наслідки" живі в пам'яті українців досі. Цей факт, мабуть, найяскравіше ілюструє важливість збереження екологічних знань заради збереження гуцульського етносу.

Дані, отримані нами в результаті досліджень, записані та систематизовані в таблиці 1. Назви рослин наведені за "Флора Українських Карпат (2015).

Таблиця 1. Рослини та їх роль у житті гуцулів

Наукова назва рослини	Місцева гуцульська назва/назви рослини	Екологічний підтекст назви	Використання
<i>Asopitum</i> sp. L. Аконіт (збірна назва видів)	тоя, черевички	"Черевички", бо подібна до рослини "венерині черевички".	Ритуальне значення. Вважалося, якщо носити в кишені, то рослина відлякуватиме нечисту силу. Також використовувалося при лікуванні онкозахворювань. Однак застосовували тільки знахари, оскільки рослина смертельно отруйна. У Болгарії соком аконіту натирали наконечники стріл та ножі, щоб умертвити ворога. Нектар і пилок є отруйними для бджіл, а мед – для людини, тому пасічники намагалися знищити рослини в полі льоту своїх бджіл.
<i>Achillea millefolium</i> L. Деревій звичайний	деревій, деревник, кривавник	Має кровоспинні властивості.	Соком деревію закапували рани пастухи, які випадково порізалися на пасовищі. Має коагулятивні властивості, антисептичні, застосовувався при лікуванні легеневих захворювань, простуді, серцево-судинних хворобах, хворобах шлунково-кишкового тракту (ШКТ). Для лікування хвороб ШКТ збирали квіти рослини.
<i>Asopus calatus</i> L. Аір тростниковий	татарське зілля, аір болотний	Через зростання рослини уздовж шляхів, стежок, тобто на шляху слідування маршруту загарбників часів Роксолани, закріпилася така народна назва рослини.	Використовується в настоянках, призначених для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту.
<i>Aesculus hippocastanum</i> L. Каштан кінський	каштан	Це культивований вид.	Настоянка з квітів каштана на горілці використовувалася як компрес для натирання суглобів. З плодів каштану робили пиво, тобто використовували замість хмелю. Відвар з квітів також діє як антитромбофлебітний засіб.
<i>Allium sera</i> L. Цибуля городня	цибуля	Це культивований сільськогосподарський вид	Цибулю вживають в їжу. Соком цибулі закапують ніс при простуді. Лущинням цибулі фарбують галузки (крашанки) до Великодня. Колись у цибулинні мили голову, щоб надати кольору волоссю.
<i>Allium sativum</i> L. Часник	чіснок, чісник	Садити чіснок треба до Луки (31 жовтня), якщо пізніше – вважається, що чоловік з хаги умре.	Вживають в їжу. Ритуальне – носили в кишені до церкви або на базар, аби люди "ни зурочили". Кашку із часника та смальцю прикладали при ревматизмі.

Продовження таблиці 1

<i>Allium ursinum</i> L. Цибуля ведмежа	черемша, часник лісовий, ведмежа цибуля		Вживають в їжу. Якщо рослину знаходили в лісі, могли викопати, щоб посадити вдома у грядці.
<i>Aloe</i> L.	алоє	Це кімнатна рослина, але в наших бабусь та дідусів ріс у кожному хаті та слугував надійним лікувальним засобом.	При простуді закапували в ніс.
<i>Amaranthus</i> L. Амарант, цириця	васильок (не плутати із васильком-базиліком)		Ці рослини використовувалися як декоративні, переважно старшими людьми, бо за ними легко доглядати.
<i>Anethum graveolens</i> L. Кріп пахучий	кріп	Це культивована рослина.	Вживають в їжу, роблять чай, вживають при здутті живота у немовлят.
<i>Arctium lappa</i> L. Лопух справжній	лопух		Відваром із коренів мли волосся для покращення його росту та міцності. Плоди лопуха діти використовували для розваг. Ріп'єхами кидалися один в одного.
<i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (L.) Spreng Мучниця звичайна	толокнянка, ведмежі вушка; вапянка	Толокнянка, бо росте на голоці.	Використовується при проблемах із нирками, сечової системи.
<i>Artemisia rusticana</i> G. Gaertn., B. Mey. et Scherb. Хрін звичайний	хрін		Як приправа та самостійна страва.
<i>Arnica montana</i> L. Арніка гірська	нечуй-вігер		Настойку кошків арніки гірської вживають при спазмах кишківника і як жовчогінний засіб. Здавна настої арніки гірської використовують при запаленні верхніх дихальних шляхів, задавленому кашлі, ларингіті, матковій кровотечі, аднекситі, шемічній хворобі серця, нервовому перебудженні, виразці шлунку, ендокардиті та міокардиті.
<i>Artemisia melanosagra</i> (Michx.) Elliott Горобина чорна	горобина чорна	Це культивований вид.	Провокує згущення крові, багато ягід їсти не можна. В гуцулів більше використовувалася червона горобина в харчуванні і в лікєро-горілчаній промисловості та як імуностимулюючий засіб. Сушені ягоди використовують для зниження тиску.

<i>Artemisia absinthium</i> L. Полін гіркий		Одна з найгіркіших рослин світу, що відтворене у народній приказці: "Гіркий, як полін".	Лікарська, харчова, фітонцидна, ефіроолійна, фарбувальна, танідносна й інсектицидна культура.
<i>Asparagus aculeatus</i> Voss Аспарагус	шпарагус	Кімнатна рослина	Рослина росте у вазоні або у грядці як декоративна. Часто використовували у 70-90 х при komponуванні весільних букетів, що можна бачити на весільних фото того часу.
<i>Atrora bella-donna</i> L. Беладонна	красавка, беладона, матриган, для чарів або мандрагора по Україні	"Приворожила, дала йому напитися матригану," – так казали про чоловіка, що заради коханки покинув дружину, дітей, чи надто догодував жінці.	Вся рослина отруйна. Використовували її знахарі, які вміли правильно дозувати та відповідно застосовувати.
<i>Beta vulgaris</i> L. Бурак звичайний	бурак		Соком буряка дівчата натирали пічки, щоб бути красивими. Для лікування бронхітів буряк заїкали разом із медом.
<i>Betula pendula</i> Roth Береза звисла	береза	Дитяча лічилочка: "Ти дуб, чи берега, чи скисла кулеша?"	Використовують березовий сік (як вітамінний напій), дьоготь, або деготь, який отримують із березової кори (для лікування захворювань шкіри), березові бруньки (як сечогінний і жовчогінний засіб).
<i>Bidens tripartita</i> L. Черета трироздільна		Череду збирали та використовували для приготування ванн для дітей та немовлят.	Трава череди має фарбувальні властивості, залежно від програву нею можна фарбувати шовкові і шерстяні тканини в кремовий, коричневий, лимонно-жовтий, світло-зелений кольори.
<i>Brassica oleracea</i> L. Капуста		Культивована сільськогосподарська рослина	Вживають в їжу. Майже всіх опитуваних або "знайшли в капусті", або бузьок приніс.
<i>Cannabis sativa</i> L. Коноплі посівні	коноплі, конопельки	Рослина згадується в творі Т.Г. Шевченка "Мені тринадцятий минало": "...а дівчина ... при самій дорозі ... Недалеко коло мене ... плоскінь вибирала..." Плоскінь – чоловічі рослини конопель. Рослина згадується у приказці: "Андрію, Андрію, конопельки сію. Дай же ми, Боже, знати з ким їх буду брати. Андрію, Андрію, конопельки сію. А портками заволочу, женитися хочу", "Вискочив, як Пилип із конопель"	Сорочки, виткані на конопляному полотні, як і саме полотно, ще можна зустріти на ринку чи у приватних колекціях. Конопляні мотузки використовували в кораблебудівництві, бо вони придагані для використання навіть в солоній воді.
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik Грицики звичайні	пастуша сумка	Назва така через специфічний вигляд плодів.	Відвар із трави застосовували при жіночих хворобах.

Продовження таблиці 1

<i>Saxipagus betulus</i> L. Граб	граб, грабина	Була собі баба, вилізла на граба. Граб тріщить – баба пищить. Дід бабу тягне за вухо: "Ходи сюди, старухо!"	Використовували в якості живоплоту, називаючи його "грабина". З листків діти виготовляли "справжні" гроші для гри. Іноді заготовляли насіння та/чи суцвіття.
<i>Caltha palustris</i> L. Каложниця болотна	юрінки (наголос на и)	Юрінки, бо цвіла до свята Юрія (6 травня), або в саме свято.	Незначне застосування, бо гірка, не смачна.
<i>Scutellaria erythraea</i> Rafn. Золототисячник звичайний			У медичній практиці в основному використовують спиртову настоянку золототисячника для збудження апетиту і посилення діяльності шлункового тракту, при диспепсії, гастритах. Рекомендують його при підвищеній кислотності шлункового соку, хворобах печінки й жовчних шляхів. Використовується в гомеопатії.
<i>Chamaenerion angustifolium</i> (L.) Noltze Іван-чай	іван-чай, чайок, димник	Через те, що терміни пвітіння співпадають із святом Івана Купала, має місце конвергенція назви рослини та дати в календарі. Варіант із "димником" існує завдяки візуальній схожості цвітіння рослини із поширеним диму, пожежі.	Цінується як сировина для чаю. Гуцули відмічають, що рослина є свого роду піонером – першою заселяється на місцях нещодавніх згаріщ.
<i>Chenopodium album</i> L. Лобода біла	натина	"Збулуй хагу з лободи, а в чужою не веди" – рослина оспівана в народній українській пісні.	Молоді листки та пагони поїдали у вигляді каші із кукурудзяним борошном, або ж готували суп із свіжої натини.
<i>Sentaura</i> L. волошка	волошка	"Пригадаєш ті волошки, наші квіти" – рослина оспівана в народній українській пісні (пісня записана на Городенківщині).	Це не фармакопейна рослина, дехто заготовляв пелюстки суто з декоративною метою.
<i>Setragia islandica</i> (L.) Ach Ісландський мох	полонинський грань, золотий мох, гарячий камінь, баранець, баранчики	Ісландський мох можна знайти на полонинах. Вважається, що якщо на нього потрапляють сонячні промені, то вони відбиваються, як сонячні зайчики. Цю властивість застосовують, щоб легше виявити та зібрати рослину. Інша назва – гарячий камінь з'явилася завдяки тому, що рослину знаходять на каменях, які в літню пору року прогриваються до гарячого стану.	Виду приписують антибіотичні властивості, застосовують у вигляді гарячого чаю для лікування кашлю, бронхітів. Це важлива в економічному плані рослина.
<i>Sichorium intybus</i> L. Цикорій дикий	петрів батіг	Квіти згадували не тільки в піснях, але й співвідносили із Біблійними образами.	Застосовується при лікуванні геморою.
<i>Calendula officinalis</i> L. Нагідки лікарські	крокіс, календула	Рослину культивують на спеціальних плантаціях	Застосовують усередину як жовчогінний засіб, а зовнішньо – при тріщинах, болях, ранах, екземах, виразках, лишаях, опіках, захворюваннях очей та запаленні слизових оболонок очей.

<i>Chelidonium majus</i> L. Чистотіл звичайний	чистотіл, бородавник			Соком із стебел чистотілу виводили бородавки, мозолі.
<i>Cladonia rangiferina</i> (L.) Webex ex F.H. Wigg. Ягель	кашлянек, оленячий мох, баранець		Сама народна назва говорить про те, що рослина помічна при кашлі. Оленячий мох – ним ласують олені.	Компонент для приготування чаю від кашлю.
<i>Strocus</i> L. Шафран, крокус	бриндушки			Символізували, що прийшла весна.
<i>Corylus avellana</i> L. Ліщина звичайна	ліска		З пагонів ліщини роблять тички – опори для квасолі. Вважалася священною рослиною згідно з легендою про втечу Матері Божої з маленьким Ісусом та Йосифом з Вифлєсму, бо закрила їх своїм гіллям від слуг Ірода.	Горішки ліщини їли. Оскільки в корі багато саліцилатів, то відвар з кори використовували як жарознижуючий засіб.
<i>Cuscutaba</i> L. Гарбуз	гарбуз		Це культивована сільськогосподарська рослина, символ нещасливої сватання. "Ходить гарбуз по городу, питається свого роду".	Вживають в їжу. У період збору гарбузів вирізали з них фігури, у які вставляли свічку, запалювали та ходили з ними по селу, як правило діти, намагаючись залякати дорослих.
<i>Dahlia</i> Cav. Жоржини	горгіна			Декоративна рослина.
<i>Equisetum arvense</i> L. Хвоц польовий	"падиволос"		Така назва рослини через анагомічні особливості – листки хвоща опадають як волосинки із голови, бо фрагменти рослини відриваються як волосинки.	Хвоц заготовляють у промислових масштабах. Зовнішньо застосовують при лікуванні фурункулів, як антисептик. Внутрішньо – селсису, хворіб сечостатевої системи.
<i>Elytrigia</i> Desv. Пирій	пирій		Злісний бур'ян. Разом з тим в толодні роки у деяких сім'ях кореневище пирію перетирали на порошок та робили шось на кшталт борошна.	Використовується у медицині як лікарська рослина. У кореневищах містяться крохмаль, аскорбінова кислота, каротин, слиз, а також глікозиди. Як ліки використовують кореневище, яке треба збирати або ранньою весною, або пізно восени. Мас обволікаючу, сечогінну, кровоспинну, відхаркувальну та потогінну дію.
<i>Fragaria vesca</i> L. Суніці лісові	ягоди лісові			Вживають в їжу.
<i>Galanthus</i> L. (<i>gracilis</i>) Підсніжники				Як декоративна рослина. Робили перші весняні букети.
<i>Gentiana asclepiadea</i> L. Тирлич ваточниковидний	джинджура домашня, свічки			Настоянки із джину вживають внутрішньо. у всіх тирличів однакове застосування через їх гіркоти.
<i>Gentiana stricata</i> L. Тирлич хрещатий	свічурник			Настоянки вживають внутрішньо.

Продовження таблиці 1

<i>Geniata ripstata</i> L. Тирлич крапчастий	джинджура, гінзура		Настоянка на корінні покращує імунітет, при застільях вживали, правда не багато. Жовчогінна, стимулювання апетиту, бактерицидна дія.
<i>Geum montanum</i> L. Сиверсія гірська	підойма, вівсик		Багата на дубильні речовини, має в'язучі й антисептичні властивості.
<i>Grossularia</i> Mill. Агрус	гогодзи		Із ягід виготовляють повидло.
<i>Helianthus tuberosus</i> L. Топінамбур	дика барабуля	Це культурна рослина, яка дичавіє.	Був певний період, коли люди пробували садити рослину разом або замість картоплі.
<i>Helleborus purpurascens</i> Waldst. et Kit. Чемерник червонуватий	морозник, черемки	Назва "морозник" з'явилася через те, що рослина цвіте з березня по квітень, інколи майже з-під снігу.	Смертельно отруйна рослина. В невеликих дозах цінна при хворобах нирок і для схуднення.
<i>Hierzgia selago</i> (L.) Bernh. ex Schrank et Mart., Баранець звичайний	баранчики		Настоянкою лікували алкоголізм, бо її споживання викликає блювання. Одночасне споживання настоянки і баранчиків закріплювало блювотний рефлекс, після споживання алкоголю.
<i>Huregicum</i> L. Звіробій	божа кривця, ранник	Бо відвар бордовий.	При катарах шлунку і дванадцятипалої кишки. Це природний антибіотик. Багато не можна пити, бо тоді – шкодить на зір.
<i>Juglans regia</i> L. Горіх волоський	горіх		Перетинки плодів горіха використовували для приготування настоянок типу коньяку; незрілі, ще зелені плоди, настоювали для виготовлення протидіарейного засобу; листям горіха перекладали одяг в куфері, аби міль не завелася, також використовують в їжу, додають до куті тощо.
<i>Kalanchoe</i> Adans		Кімнатна рослина.	Використовували, як і алоє – для закапування в ніс при простуді.
<i>Laserpitium</i> L. Стародуб	змівон	Два пояснення: 1) бо від вживання хвороба втікає "вон"; 2) бо корені у рослини довгі, і коли їх намагаються дістати з-під землі, то вони як змії звиваються і втікають. Це добре помітно, бо рослина росте на камінні.	Антисептик, стимулює виділення підшлункових соків (коріння).
<i>Leonurus cardiaca</i> L. Собача кропива, пустирник		"Кропива" через зовнішню схожість листків до кропиви дводомної, "справжньої". "Собача" – бо не жалить. Можливо через й тому, що собаки та коти доволі часто ласують такою зеленню.	Настій та настояка трави собачої кропиви мають седативну, гіпотензивну і нейролептичну дію, їх застосовують при серцево-судинних неврозах, початкових стадіях гіпертонічної хвороби, кардіосклерозі, підвищеній нервовій збудливості.

<i>Levisticum officinale</i> W.D.J. Кош, Любисток лікарський		Любисток обов'язково додавали до першої купелі, щоб дівчата чи хлопці потім любили.	Настій нагадує за смаком петрушку. Протипоказаний вагітним жінкам. У народній медицині використовується при захворюваннях нирок, особливо при водянці, набряку ніг. Також при хворобах серця, для послаблення болів при маткових кровотечах.
<i>Malus Mill.</i> Яблуня		Плід "яблуко" вважається плодом дерева "пізнання добра і зла".	В їжу, як сушеніці, при підгодовуванні свійських тварин тощо.
<i>Malva L.</i> Мальва, калачики	мальви		Мальва посідає чільне місце в українській народній культурі та фольклорі; вона згадується як обов'язковий елемент українського побуту, також, і у творах багатьох поетів. Наприклад, у пісні Володимира Івасюка та Богдана Гури "Балада про мальви".
<i>Matricaria discoides</i> DC. Ромашка ромашкоподібна	ромашка мала		Масово заготовляли для виготовлення чаїв, як компонент дитячої купелі.
<i>Matricaria recutita</i> L. Ромашка лікарська	ромашка велика	На пелюстках ромашки ворожили "любить – не любить".	Застосовують ромашки при гастритах, гепатитах, холециститах, колітах, циститах, підвищеній кислотності шлункового соку, виразковій хворобі шлунка і дванадцятипалої кишки, зляканих пухлинах, зобі, для обробки гнійних ран і виразок, примочок при кон'юнктивітах, дерматиті, опіках (для запобігання утворення пухирців), для спринцювань при кольпіті.
<i>Melissa officinalis</i> L. Меліса лікарська	меліса	Меліса культивується на полях.	Для виготовлення чаю.
<i>Mentha piperita</i> L. М'ята переча	м'ята, ментка лісова		Збирають зелені частини рослини у фазі цвітіння, використовують як чай від високого тиску.
<i>Myosotis L.</i> Незабудка	незабудка		Вплітали у букети на останній дзвоник.
<i>Nardus stricta</i> L. Біловус стиснутий	псенка, падивонос	Біловус стиснутий, пенка у зрілому віці не придатна для живлення худоби росте на бідних, кислих ґрунтах.	З пенки діти робили "кутутик" або "курочок" – у кого кутутик, той і переміг у суперечці
<i>Nicotiana L.</i> Тютюн	тютюн	Тютюновими листками перекладали речі в скрині (куфрі), щоб міль не плодилася.	Тютюн вирощували в багатьох господарствах. За часів Австро-Угорщини та Польщі держава мала на нього монополію, а сам тютюн був доволі дорогим задоволенням, тому у післявоєнний період його можна було зустріти частіше у приватних господарствах.

Продовження таблиці 1

<i>Oporoidium asanthium</i> L. Татарник звичайний	будек, ріп'єх чортополох	Бо колочий, що й чорт боїться.	Застосовували дуже рідко в онкології.
<i>Orcis</i> L. Зозулинець	Люби мене, не покинь.	Рослина могла використовуватися знахарями як компонент приворотного зілля.	Як афродизіак для чоловіків. Знали рослину знахарі, більшість людей не знали. Використовували цибулини.
<i>Ocimum basilicum</i> L. Васильки справжні	васильок	Колись в Україні селяни вирощували васильок біля своїх осель. Васильок мав широке ритуальне застосування. На думку етнографів, сакралізація цієї рослини пов'язана з легендами про знайдення хреста Господнього. На місці, де євреї сховали хрест Спасителя, вироста пахуча й цілюща трава, яку в Україні назвали "васильком", від латинської назви "basilic", що в перекладі означає священний, величний. За іншою легендою, рослина одержала назву "від імені святого Василя Великого, який, начебто, за життя дуже полюбляв квіти й зелень і завжди прикрашав васильком свою келію".	У щедрівці-меланці є слова: "Ой чинчику-васильчику, посію тебе горобчику, буду тебе шанувати тричі на день поливати, тричі на день поливати, а в неділеньку пораненьку за русу косу затикати". Також васильок клали (і кладуть) в композиції, які освячують 14 серпня на Маковея, на Спаса (19 серпня), при прикрашанні квітами Хреста на Здвиження (27 вересня).
<i>Origani vulgare</i> L. Материнка звичайна	материнка	Бо після пологів застосовували для швидшого одужання породіллі. Крім цього, трава має абортивні властивості, провокує викидні у вагітних. Тому назва може бути алегоричною.	Використовували надземну частину, сушіття під час цвітіння. Посиліє виділення шлункового соку організму.
<i>Rapaver</i> L. Мак	мак, насіння		Слово "мак" не можна було вимовляти на Святий вечір. Це ритуальна рослина, насіння якої використовують при приготуванні випічки як наповнювач.
<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) A.W. Hill Петрушка		Рослина культивується.	Вживається як спеція.
<i>Phaseolus</i> L. Квасоля	фасулі, лопатки, кобили	Кобили – це великі квасолини (1-1,5 см завдовжки); лопатки – це квасолі, які їдять разом із ликом; фасулі – це квасолі різного розміру, які їдять без лика.	Вживається в їжу, блюдо лопатки із шкварками є одним із коронних гуцульських страв.

<i>Picea abies</i> (L.) H. Karst. Ялина європейська	смерека	"Ой смереко, чом ти так ростеш далеко" – дерево оспіване у пісні Любомира Якіма, що написана 1969 року для ансамблю "Троїсті музики".	Деревину смереки використовують при будівництві, у побуті. Деревину смереки, яку вдарив грім, використовували для виготовлення трембіт. Добувають з дерева й живицю. Вона рідша і важче кристалізується, ніж сонона. З неї одержують скипидар і каніфоль (каніфоллю серед іншого натирають смичок скрипки для гарного звучання). Однорічні відростки ялини засипають цукром, настоюють, та вживають як джерело вітаміну С.
<i>Pinus sylvestris</i> L. Сосна звичайна	сосна		Використовують деревину, шишки (як декорацію), молоді пагони.
<i>Plantago major</i> L. Подорожник	подорожник	Бо росте попри стежки.	Прикладають до ран.
<i>Plantanthera bifolia</i> (L.) Rich. Любка дволиста	любка	Назва, імовірно, пов'язана із наявністю тонізуючих речовин.	Перші відомості щодо використання любки дволистої відомі з часів Персії та Османської імперії. В ті часи в їжу вживали бульби, у яких нагромаджуються деякі тонізуючі речовини.
<i>Polygonum aviculare</i> L. Спориш звичайний	пташина гречка		Як поживну траву спориш дають коровам для збільшення надоїв і поліпшення смаку молока. Траву під час цвітіння збирають для лікування легень і проблем сечо-статевої системи.
<i>Rupis sprinosa</i> L. Терен колочий	гліжк	Оспіваний у піснях: "Чорні очки як терен, коли ми ся поберем", "Цвіте терен".	У народній медицині терен здавна використовують як дієтичний і лікувальний засіб при захворюваннях шлунку та кишківника. Плоди, квітки і кору терну застосовують як кровоочисний засіб, особливо при нашірних висипах, масових фурункулах. Квітки терну корисні і при різних хворобах печінки.
<i>Rupis radus</i> L. Черемха звичайна	черемшина	Кожен українець знає слова пісні "Всюди буйно квітне черемшина". Черемшина кажуть на Буковині, однак Іван Юрійович Семанюк, що народився в селі Кобаки, Косівського району Івано-Франківської області, обрав собі псевдонім Марко Черемшина, тому, можливо, що і на Івано-Франківщині теж вживали це слово.	У народній медицині застосовують всі частини рослини: квітки при хворобах очей; кору як сечогінний і потогінний засіб; листки при проносі і бронхітах; суцвіття – при порушенні обміну речовин; плоди як антицингтовий засіб, а всі частини рослини – при анемії, запаленні слизової оболонки рота.
<i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn Орляк звичайний	папороть	Традиція шукати цвіт папороті ввечері б лишня збережена серед молоді дотепер.	У народній медицині використовують кореневище орляка для вигнання солітерів і як проносне. Він входить до складу мазі від наривів і екземних виразок. Після поїдання значної кількості надземної частини орляка (у свіжому або висушеному вигляді) велика рогата худоба і коні отруюються. Молоді пагони орляка також використовують у їжу.

Продовження таблиці 1

<i>Pulmonaria officinalis</i> L. Медунка лікарська	медунка		Як відхаркувальний засіб при астмі, бронхітах, запаленні слизової оболонки дихальних шляхів, кровохарканні і при інших захворюваннях, які супроводжуються сухим кашлем і хрипотою, також при діареї і кишкових коліках.
<i>Rugus complanis</i> L. Груша звичайна	дичка, гнилички	Дичка цінується через високу зимо- та морозостійкість. Гнилички – бо дікі групи смачні, коли вони перезріли.	Застосовують в їжу.
<i>Quercus robur</i> L. Дуб звичайний	дуб	Кору дуба застосовували при дубінні шкіри, жолудями дехто годував свиней.	Для полоскання ротової порожнини. Використовують у будівництві. Труна дубова була показником високого статусу покійного.
<i>Raphanus sativus</i> L. Редька посівна	редька		Чорна редька від кашлю, анемії і зайвої ваги.
<i>Rheum</i> L. Ревінь	ревінь		При приготуванні компотів.
<i>Ribes nigrum</i> L. Смородина чорна	смородина	Культурований сільськогосподарський вид.	Із ягід виготовляють варення, вино.
<i>Grossularia</i> Mill. Агрус	гогодзи		Із ягід виготовляють повидло.
<i>Ribes rubrum</i> L. Смородина червона	порічки, позички		Ягоди використовують для приготування компоту.
<i>Rhodola rosea</i> L. Радіола рожева	золотий корінь		Для підняття життєвого тонусу і працездатності.
<i>Rhododendron myrtifolium</i> Schott et Kotschy Рододендрон миртолистий	червона рута, рододендрон карпатський		Червона рута пов'язана з українським святом Івана Купала. За переказами, в Карпатах росте цілоща рослина з червоними квітами, за допомогою якої можна повернути до себе кохану людину. Дівчина, яка її знайде і зірве, буде щаслива в коханні. На Гуцульщині та Буковині серед місцевої молоді – як хлопців, так і дівчат – побувають звичай виходу в гори після того, як зійде сніг. Якраз у цей час у травні-червні у високогір'ї масово розцвітає рододендрон карпатський, чудові рожеві квіти якого слугують підставою для численних романтичних легенд. Оскільки рододендрон карпатський на рівнинах природно не трапляється, а також враховуючи його лікарські властивості і красу, склалось уявлення про нього як про чудодійну та чаклунську рослину.

<i>Rosa sapina</i> L. Шипшина собача	гечі-печі	"Гечі-печі поза плечі". Якщо розм'якшити плоди шипшини та кинути у пазуху, шкіра в місцях дотику починає свербти.	Для приготування чаю від простудних захворювань.
<i>Rubus idaeus</i> L. Малина	малини, малинник		Із пагонів та плодів взимку виготовляють жарознижуючий чай, вживають в їжу як солодку страву.
<i>Rumex acetosella</i> L. Щавель горобиний	квас	"Квас" через кислий (квасний) смак.	Використовується при приготуванні супів та салатів.
<i>Salix</i> L. Верба	верба, бечка	Бечка вживають по відношенню до "вербових котиків", які освячують у Вербну (Бечкову) неділю. На Косівщині так і кажуть: "Бечка б'є, я не б'ю, за тиждень – Великдень!"	Відвар із кори верби застосовується як жарознижуючий засіб.
<i>Salvia officinalis</i> L. Шавлія лікарська	шавлія		Свіже листя має сильну бактерцидну дію. Застосовують відвар листя як в'яжучий і дезінфікуючий засіб при різних катаральних станах слизових оболонок, переважно у вигляді полоскань. Листя входить до грудних, протидарейних і пом'якшувальних зборів. Висушені стебла із квітами ставлять до одягу від молі та з метою отримання приємного запаху речей.
<i>Saroparia officinalis</i> L. Мильянка лікарська	собаче мило	Має сапоніни, піниється, ним мили ноги, однак користувалися в крайньому випадку.	У медицині застосовували рідко.
<i>Solanum tuberosum</i> L. Картопля	бараболя, барабуля гандабурка		"Другий хліб", – так кажуть про картоплю на Гуцульщині.
<i>Sorbus aucuparia</i> L. Горобина звичайна	горобина	Їжа горобця.	Плоди в'яжучі, кисло-солодкі, з гірким присмаком, багаті вітамінами і мікроелементами.
<i>Symphytum officinale</i> L. Живокіст лікарський	гав'їз	Імовірно через специфічний запах, що нагадує запах собаки.	Медоносна, харчова, лікарська, отруйна, фарбувальна і кормова рослина. Зовнішньо використовують свіжий корінь або сік з нього при чиряках, виразках, носових кровотечах, роблять також припарки при переломах кісток.
<i>Taxus baccata</i> L. Тис ягідний	негній-дерево	У давнину, за часів Австро-Угорської імперії, тисом платили податки.	Труна з тису була свідченням дуже високого статусу покійного.

Продовження таблиці 1

<i>Tagetes</i> L. Чорнобривці		Чорнобривці – один з українських народних символів. Згадуються в ряді художніх творів, народних і сучасних піснях, казках та бувальщинах. А ще в піснях згадуються чорнобриві дівчиноньки та парубки.	З рослини відобувають лютеїн – жовтий пігмент, який використовується у фармацевтичній промисловості і як харчовий барвник, код якого E161b. Рослину висаджують на мотилах.
<i>Tanacetum vulgare</i> L. Пижмо звичайне	пижмо		Використовується суцвіття як антисептик, проти гельмінтів (глистів) тощо. Поїдання пижма тваринами викликає отруєння, особливо у корів і ягнят, надає молоку неприсмного запаху і гіркого присмаку.
<i>Taraxacum officinale</i> Weber et Wigg. agg. Кульбаба лікарська	кульбаба		Квіти кульбаби використовують для приготування шлучного меду, листки – як компонент салату.
<i>Tilia cordata</i> , Mill. Липа серцелиста	липа	Медоносна рослина.	Цвіт липи використовують для виготовлення чаю від простуди.
<i>Thymus</i> L. Чебрець		При купанні немовлят та дітей.	У народній медицині чебрецем здавна користуються при шигельозі, болях у животі, спазмах і судомах, жіночих хворобах, маткових кровотечах, безсонні, простудних хворобах, виразках шлунку, хворобах серця і нервових хворобах, як сечогінний засіб при набряках, хворобах печінки, малокрів'ї, порушенні обміну речовин, туберкульозі легень, зовнішньо – для примочок, загоювання ран і опіків.
<i>Trifolium pratense</i> L. Конюшина лучна	конюшина	Пошук «щасливої» конюшинки, тобто такої, де чотири листки вкупі, було одне із цікавих занять для дітей-пастухів.	Відвар із квітів конюшини допомагає полегшити стан при виразках шкіри, гнійних ранах, пролежнях, обмороженнях і опіках.
<i>Trifolium repens</i> L. Конюшина біла, к. повзуча	горішок		Хто тримав корову ревно слідкував, щоб не наїлася горішку, бо від нього могла тварина вдутися і загинути.
<i>Tussilago farfara</i> L. Мати-й-мачуха	підбіл звичайний		Листки використовують як відхаркувальний засіб при хворобах дихальних шляхів та при кашлі.
<i>Ulmus</i> L. В'яз	берест, ілим, илим	Гудульська назва є дуже давньою, практично співзвучна з латинською. А ще є вислів "в'язи тобі вкручу". Правда, чи він має відношення до в'яза, невідомо.	Настій кори береста багатий на слиз і дубильні речовини. Його застосовують для полоскання рота при цинзі і для обливання при захворюванні шкіри.

<i>Urtica dioica</i> L. Кропива дводомна	кропива	Я тебе "покроплю".	Зелену парену кропиву дають свиням як джерело вітаміну С, в давнину використовували для миття посуду, для виховання дітей тощо.
<i>Vaccinium myrtillus</i> L. Чорниця	афини		Ягоди вживають для покращення зору, настій на горліці для лікування діареї. Популярною є страва "пирого з афинами", тобто вареники з афинами.
<i>Vaccinium vitis-idaea</i> L. Брусниця	брусниця, гогодзи		Ягоди вживають свіжими і переробленими, застосовують і всю рослину, зібрану в період цвітіння, при ревматизмі, застуді, кашлі, захворюванні печінки, нирок, сечового міхура, при маткових кровотечах, туберкульозі легень, гіпертонії. Сік ягід вживають при запальних процесах і проносах.
<i>Viburnum opulus</i> L. Калина звичайна	калина	"Без верби і калини нема України", "При долині куц калини", "Ой у лісі калина, комарики-дзюбрики калина", "А ми тую, червону калину підіймемо!".	Як чай, при лікуванні застуди, серцево-судинних хворобах.
<i>Vinca minor</i> L. Барвінок малий	барвінок	У ритуалах: хрещення (дитину мийють вінчиком із барвінку, наприклад у с. Рибне), весілля (шиють весільний вінок, наприклад у с. Соколівка), похорон (виготовляють кропило, яким священик освячує домовину та яму, наприклад у с. Вербовець).	Знали знахарі застосування, бо у великих дозах барвінок отруйний, у малих допомагає при серцево-судинних і нервових захворюваннях.
<i>Zea mays</i> L. Кукурудза	кукурудза, куруза	Вінки із кукурудзи дарували на весілля, на хрестини.	В їжу, адже що то за гуцул, що кулешу та бануш не куштував? Кукурудзяні рильця заготовляли для лікування хворіб сечостатевої системи.

Ці рослини та їх застосування відомі були багатьом гуцулам поважного віку. Час працює проти збереження цих знань. До того ж постійно з'являються нові "чудодійні" засоби, які витісняють роками виплекані знання про нашу флору. Наприклад, 80-і рр. нам принесли моду на мумію, чайного гриба в банці, рижський бальзам, який у всіх стояв у серванті і ніхто його так практично і не пив, вживання настоянки із часнику по каплях то в напрямі збільшення, то в напрямі зменшення, Кашперовського із зарядженими через телевізор банками із водою. На жаль, потроху відходять люди, для яких для яких використання рослин та знання про них були невід'ємною частиною повсякденного життя. Тому надзвичайно важливо зберегти досвід, який так дбайливо берегли наші предки та передати його нашим дітям.

Список посилань

- Чопик В.І., Федорончук М.М. Флора Українських Карпат / В.І. Чопик, М.М. Федорончук. – Тернопіль: ТзОВ "Терно-граф", 2015. – 712 с.
- Ballard H.L., Belsky J.M. 2010. Participatory action research and environmental learning: implications for resilient forests and communities. *Environ. Educ. Res.* 16, 611–627. doi: 10.1080/13504622.2010.505440
- Berkes F. 2012. *Sacred Ecology*. New York, NY: Routledge
- Falkowski J. 1938. *Północno-wschodnie pogranicze Huculszczyzny*. Nakł: Towarzystwa Ludoznawczego z zasiłku Głównego Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Huculszczyzny.
- Fischer A. 1939. *Zarys etnografii Polski Południowo-Wschodniej*. Lwow: Związek Polskich Towarzystw Naukowych.
- Ford J.D., King N., Galappaththi E.K., Pearce T., McDowell G., Harper S.L. 2020. The resilience of indigenous peoples to environmental change. *One Earth* 2, 532–543. doi: 10.1016/j.oneear.2020.05.014
- Hoffman K.M., Davis E.L., Wickham S.B., Schang K., Johnson A., Larking T. 2021. Conservation of Earth's biodiversity is embedded in Indigenous fire stewardship. *Proc. Natl. Acad. Sci.* 118:e2105073118. doi: 10.1073/pnas.2105073118
- Mattalia G., Stryamets N., Pieroni A., Sõukand R. 2020. Knowledge transmission patterns at the border: ethnobotany of Hutsuls living in the Carpathian Mountains of Bukovina (SW Ukraine and NE Romania). *J. Ethnobiol. Ethnomed.* 16, 41. doi: 10.1186/s13002-020-00391-3
- Molnár Z., Bartha S., Babai D. 2008. Traditional ecological knowledge as a concept and data source for historical ecology, vegetation science and conservation biology: a Hungarian perspective. *Hum. Nat. Stud. Histor. Ecol. Environ. Hist.* 14–27.
- Pieroni A., Sõukand R. 2017. Are borders more important than geographical distance? The wild food ethnobotany of the Boykos and its overlap with that of the Bukovinian Hutsuls in Western Ukraine. *J. Ethnobiol.* 37, 326–345. doi: 10.2993/0278-0771-37.2.326
- Sõukand R., Pieroni A. 2016. The importance of a border: medical, veterinary, and wild food ethnobotany of the Hutsuls living on the Romanian and Ukrainian sides of Bukovina. *J. Ethnopharmacol.* 185, 17–40. doi: 10.1016/j.jep.2016.03.009
- Stryamets N., Khomyn I., Mattalia G., Prakofjewa J., Pieroni A., Sõukand R. 2022. One more way to support Ukraine: celebrating its endangered biocultural diversity. *Ethnobot. Res. Applic.* 23. doi: 10.32859/era.23.32.1-28

Висновки

У статті подана інформація про рослини, які відіграють економічно-соціальну, історико-культурну, медико-біологічну та/чи побутово-обрядову роль у житті жителів Гуцульщини (Верховинщина та Косівщина). Відмічені місцеві назви рослин, специфіка їх застосування та інші особливості. Матеріал зібраний на основі особистого та родинного досвіду авторів дослідження, опитування місцевих жителів, вивчення історично-етнографічної літератури як давньої, так і сучасної. Для ідентифікації рослин проведені наукові експедиції, звірені гербарні зразки. Висвітлена інформація подана для збереження традиційних екологічних знань про рослини.